

Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri

Hakemli Makale

A. Hulki CİHAN

Yrd. Doç. Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı (hulki.cihan@ozyegin.edu.tr)
Asst. Prof. Özyeğin University Faculty of Law Department of Civil Law

İÇİNDEKİLER

Giriş	171
I. Bilgide Temsil	171
II. Temsilci İşlemindeki İradenin Kime Ait Olduğu Sorunu ve Temsilci - Ulak Ayrımı	172
III. Temsilcinin İrade Sakatlığı Nedeniyle Üçüncü Kişiyle İşlem Yapması	173
IV. Temsil Olunanın İrade Sakatlığı Sebebiyle Temsilciyi Yetkilendirmesi	173
A. Temsilci Üçüncü Kişiyle Hukuki İşlem Gerçekleştirmeden Önceki Durum	174
B. Temsilci Üçüncü Kişiyle Hukuki İşlem Gerçekleştirdikten Sonraki Durum	174
V. Diğer Tarafın İrade Sakatlığı Sebebiyle Temsilciyle İşlem Yapması	175
A. Temsilcinin Hilesi Sebebiyle Diğer Tarafın İşlem Yapması	175
B. Temsilcinin İkrahi Sebebiyle Diğer Tarafın İşlem Yapması	176
C. Diğer Tarafın Hata Sebebiyle Temsilciyle İşlem Yapması	176
Sonuç	176

ÖZET

Temsil ilişkisi, hukuki işlemler arasında üçlü bir ilişki olması nedeniyle, diğer hukuki işlemlere nazaran daha karmaşık bir yapıya sahiptir. İçinde temsil olunan, temsilci ve temsilcinin hukuki işlem ilişkisine girdiği üçüncü kişiden oluşan bir ilişki ve işlem ağıdır.

İrade sakatlıkları ise, tüm hukuki işlemler yönünden oldukça önem arz eden ve şartlar oluştuğu takdirde, yapılan işlemin iptal edilmesi suretiyle geçersizliğine yol açan bir hukuki kurumdur. Temsil ilişkisinde irade sakatlıkları, temsil ilişkisinin üçlü bir ilişki olması nedeniyle, hukuki ilişkiyi daha da karmaşık bir yapı haline getirmektedir. İrade sakatlığına düşen tarafın temsilci olması, temsil olunan olması ve son olarak üçüncü kişi olması durumlarının her biri farklı hukuki sonuçlara yol açan durumlardır.

Anahtar Kelimeler

Temsil, irade sakatlığı, doğrudan temsil, dolaylı temsil, temsilci.

ABSTRACT

The Characteristics of Defective Intentions for Representative

The representation relationship has a more complicated structure than other legal processes because of the three-way relationship between the legal transactions. It is a third-party relationship and transaction network represented within which the representative and the representative enter into the legal transaction relationship.

Willing disabilities are a legal entity that is very important for all legal transactions and leads to their invalidity by canceling the transaction if circumstances arise. In relation to representation, the will disabilities make the legal relationship even more complex because the representation relationship is a triple relationship. The fact that the party falling to the will disability is the representative, the being represented and finally the third person are the situations that lead to different legal consequences.

The purpose of this article is designated as both creating a noteworthy work on the subject of natural persons' capacity to have rights and applicable law to natural persons' capacity to have rights, and providing information about the regulations in various jurisdictions. In accordance with this purpose, legal persons' capacity to have rights excluded from the scope of this article.

Keywords

Representation, will disability, direct representation, indirect representation, representative.

Giriş

Hukuki işlemlerin kurucu unsuru olan irade beyanının her zaman için beyan sahibi tarafından ileri sürülmesi mümkün olmaz. Bu durum coğrafi koşullar, hukuki işlemlerin çeşitliliği, zaman darlığı vb. birçok sebeplerden kaynaklanabilir. Bu gibi durumların kişiyi bir hukuki işlemin tarafı olmak olabilmekten adeta alıkoymasının önüne temsil teorisi ile geçilmiştir.

Temsil kurumu daha birçok ayırımının olmasının dışında, genel olarak ikiye ayrılır. Bunlardan doğrudan temsil, temsilcinin temsil olunan ad ve hesabına yaptığı işlemin tarafının direkt olarak, araya başka bir işlem girmeksizin temsil olunanın olmasıdır. Dolaylı temsil ise, temsilcinin kendi adına ancak temsil olunan hesabına yaptığı işlemin tarafının ilk olarak kendisinin olması, ancak bu işlemde elde ettiği hak ve borçları, dolaylı temsilci sıfatıyla temsil olunana devretme borcunun olması durumudur. Yani dolaylı temsilde de sürecin sonunda işlemin tarafı temsil olunan olmaktadır.

Temsil kurumunun kanaatimizce en dikkat çekici özelliği, temsilcinin kendi irade beyanı ile bir başkasını; yani temsil olunanı bir hukuki işlemin tarafı yapabilme gücü ve işlevselliğidir. Tüm bu işlevselliği ve taraflara kolaylık sağlamanın yanında, temsil, hukuki işlemin tarafları ve özellikle temsil olunan için küçümsenmeyecek birtakım riskler de taşımaktadır. İşte bu risk hallerinden önemli bir grubu da irade sakatlığı halleri teşkil etmektedir. İrade sakatlığı halleri, temsilcinin iradesinin sakatlanması gibi, temsil olunanın iradesinin sakatlanması ya da temsilciyle işlem yapan 3. kişinin irade sakatlığına düşmesi şeklinde kendini gösterir.

Biz de incelememizde, doğrudan ve dolaylı temsilde temsilcinin irade sakatlığı hallerinden biri ile iradesinin sakatlanması sonucu üçüncü kişiyle işlem yapması halinde, bu işlemin ne zaman ve hangi şartlarda bağlayıcı olacağı veya olmayacağı, işlem iptal edilecekse iptale ilişkin bozucu yenilik doğuran hakkın; dolaylı ya da doğrudan temsilin söz konusu olmasına göre, kim tarafından kullanılacağı sorularına cevap aramaya çalıştık.

Bu incelemede aksi belirtilmediği sürece, temsil kavramı doğrudan temsil, temsilci kavramı doğrudan temsilci olarak anlaşılmalıdır.

I. Bilgide Temsil

Temsil kurumu bilindiği üzere yalnızca hukuki işlemler için uygulama alanı bulur¹ ve bir kimse tarafından yapılmış ya da bir kimseye ulaşılmış irade beyanlarıyla ilgilidir². Temsilci bir irade beyanı yöneltir³ ya da bir irade beyanı temsilciye ulaşır⁴. Birinci ihtimalde

1 ESENER, Turhan **Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk - İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salâhiyete Müstenit Temsil**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1961, s. 1 vd. ; AKYOL, Şener , **Türk Medeni Hukukunda Temsil**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s. 3 vd.; İNCEOĞLU, M. Murat, **Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 1 vd.; CİHAN, Hulki, **Temsil Yetkisinin Verilmesi ve Kapsamının Belirlenmesi**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s. 3. vd

2 MEDICUS, Dieter , **Allgemeiner Teil des BGB, 1. Auflage , München, 2003**, N. 882; LARENZ, Karl /WOLF, Manfred, **Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts**, 8. Auflage, München, 1997, prg. 46. 18.

3 Temsilcinin yönelttiği irade beyanı kendisinin irade beyanıdır. Bu konuya ileride değineceğiz.

4 Medicus **2003**, N. 882; KOÇAYUSUĞLU, Necip **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**, Filiz Kitabevi, İ-

temsilcinin yönelttiği irade beyanı temsilciyi değil temsil olunanı bağlayacak; ikinci ihtimalde ise temsilciye yapılmış irade beyanı yine temsilciyi değil temsil olunanı bağlayacaktır⁵. Bilgide temsil ise, temsil hükümlerinin “irade beyanları” dışında da uygulanabilmesine imkân tanımaktadır. Bu kavramla kastedilen; hukuki sonuç doğuran bazı olguları temsilci bildiği ya da bilmesi gerektiği zaman, temsil olunanın da bu olguyu bildiği ya da bilmesi gerektiğinin varsayılmasıdır⁶. Yani temsilcinin bildiği ya da bilmesi gereken olgular, temsil olunana da isnat edilerek, temsil olunanın bu olguları bildiği ya da bilmesi gerektiği faraziye olarak kabul edilecektir. Ancak hemen belirtelim ki, bilgide temsil gerçek anlamda temsil değildir. Bundan dolayı da bilgide temsil halinde temsile ilişkin hükümler ancak kıyasen uygulanabilir⁷.

II. Temsilci İşlemindeki İradenin Kime Ait Olduğu Sorunu ve Temsilci - Ulak Ayrımı

Temsilci ile yapılan işlemlerde irade sakatlığı söz konusu olduğunda, temsilcinin ya da temsil olunanın iradelerinden hangisinin esas alınması gerektiği kanunda düzenlenmemiştir. Bu konunun kanunda özel olarak düzenlenmemesi sebebiyle; doğru çözüm için irdelenmesi gereken husus, temsilcinin üçüncü kişiyle işlem yaparken kimin iradesini üçüncü kişiye yönelttiğidir. Temsilcinin üçüncü kişiye yönelttiği irade kime ait ise, o kişinin iradesinin esas alınması gereği, hukuki bir mantığın tezahürüdür.

Temsilci üçüncü kişiyle işlem yaparken temsil olunanın iradesini değil “kendi iradesini” üçüncü kişiye yöneltmektedir⁸. Dolayısıyla, irade sakatlığı halinde temsilcinin iradesinin esas alınması gerekecektir⁹. Üçüncü kişiye temsil olunanın iradesini yöneltten, onu üçüncü kişiye taşıyan ise temsilci değil, “ulaktır”¹⁰. Ulak denildiğinde, bir başkasına ait irade beyanını bir kimseye taşıyan, ulaştırıcı aracı kimse anlaşılır¹¹. Temsilci ise, yetki kapsamı içinde kimle ve hangi şartlarda işlem yapacağı konusunda bağımsız şekilde karar alır ve bu şekilde oluşturduğu kendi iradesini temsil olunan adına beyan ederek hukuki işlemi gerçekleştirir. Temsilci ve ulak arasındaki farkı bir örnekle somutlaştırmak gerekirse:

Temsilci, “size A adına bu otomobili satıyorum” ya da “size temsil yetkime dayanarak A adına bu otomobili satıyorum” demektedir.¹² Ulak ise “A size bu arabayı 30.000 TL’ye satma iradesini benim aracılığım ile duyuruyor”, ya da A bunu size sattığını iletiyor” demektedir¹³. İşte bundan dolayıdır ki, üçüncü kişiyle yapılan hukuki işlem temsilcinin

tanbul, 2014, s. 622; TERCIER, Pierre/PICHONNAZ, Pascal /DEVELİOĞLU H. Murat, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 2016, s. 125.

5 LARENZ/WOLF, **1997**, prg. 46 N. 8; MEDICUS, **2003**, N. 882; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, **2014**, s. 622.

6 İNCEOĞLU, **2010**, s. 18, KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, **2014**, s. 622.

7 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, **2014**, s. 623.

8 KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, **2014**, s. 633; İNCEOĞLU, **2010** s. 23; KURŞAT, Zekeriya, **Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı**, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., İstanbul, 2003, s. 38.

9 ESENER, **1961**, s. 141; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, **2014** s. 633; İNCEOĞLU, **2010**, s. 23.

10 AKYOL, Şener, **Temsil Teorisinde Ulak (Nuntius)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 30.

11 AKYOL, **(Ulak) 2007**, s. 29, KOCAYUSUFPAŞAOĞLU **2014**, s. 633.

12 AKYOL, **(Ulak) 2007**, s. 29.

13 AKYOL, **(Ulak) 2007**, s. 29.

kendi irade beyanını üçüncü kişiye yöneltmesiyle kurulur ve üçüncü kişiyle irade sakatlığına düşülerek işlem yapıldığı iddia edildiğinde de, irade sakatlanması incelemesi bakımından temsilcinin iradesinin esas alınması gerekir.

III. Temsilcinin İrade Sakatlığı Nedeniyle Üçüncü Kişiyle İşlem Yapması

Temsilcinin irade sakatlığına düşmesi, önceden belirttiğimiz üzere temsil olunanın temsilci aracılığıyla işlem yapmasından dolayı hayatın olağan akışına göre göze alması gereken risklerden biridir. Çünkü kimse bir başkasının kafasındaki tasavvuru bilemez, özellikle temsil olunan temsilciye verdiği yetkiyle adeta bazı risklerin kendisine ait olduğu konusunda gerek üçüncü kişi gerekse de temsilciye deyim yerindeyse “açık çek” vermiştir.

İşin hukuki ve teknik boyutuna gelince, temsilci yönünden risk yine aynıdır. Çünkü “bilgide temsil” dediğimiz olgu, iyi niyet, irade beyanlarının yorumlanması, irade sakatlıkları, gabin, ayıba karşı tekeffül konularında temsilcinin bildiği veya bilmesi gereken konuları, temsil olunanın da bildiği veya bilmesi gerektiği faraziyesini öngörmektedir. Konumuz irade sakatlıkları olduğuna göre, kişinin üçüncü kişiyle bizzat kendisinin yaptığı işlemi irade sakatlığına dayanarak iptal edebilmesi imkânı varken, temsilci aracılığıyla yapılan işlemlerde temsilcinin iradesinin sakatlanması halinde, işlemin tarafı olan temsil olunan “bilgide temsil” sebebiyle işlemi irade sakatlığına dayanarak iptal etme olanağından yoksundur. Çünkü temsilcinin bildiği ya da bilmesi gereken olgular, bilgide temsil yoluyla temsil olunana isnat edilmiştir. Görüldüğü üzere, temsilci aracılığıyla işlem yapmak, bazı zorlukların önüne geçtiği gibi, hiç akla gelmeyen, hesapta olmayan zorlukları da beraberinde getirebilir. Ancak temsilci aracılığıyla bir hukuki işlem yapılıyorsa, işlemin tarafı temsil olunan olmasına rağmen, işlemi gerçekleştiren iradenin sahibi temsilci olduğu için temsilcinin kendisi hukuki işlemin geçerliliği bakımından önemlidir¹⁴.

Dolaylı temsilcinin irade sakatlığı halindeyse, yine dolaylı temsilcinin iradesi esas alınacaktır¹⁵. Ancak doğrudan temsilden farklı olarak, işlemi iptal etme yolundaki bozucu yenilik doğuran hak, dolaylı temsilci tarafından kullanılacaktır.¹⁶ Bunun sebebi de, işlemin kuruluşundaki ve hükümlerini doğurmasındaki tarafın, dolaylı temsilci olmasıdır.¹⁷

IV. Temsil Olunanın İrade Sakatlığı Sebebiyle Temsilciyi Yetkilendirmesi

Tıpkı temsilcinin irade sakatlığından dolayı üçüncü kişiyle işlem yapması hali gibi, temsil olunan da irade sakatlığı sebebiyle bir kimseyi yetkilendirebilir¹⁸; böylelikle o kimse “temsilci” sıfatını kazanır.

14 ESENER, s. 137, 141; OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016, s. 107; TEKİNAY, S. Sulhi /AKMAN, Sermet./BURCUOĞLU/ALTOP, Atilla, **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 189, 190.

15 YAVUZ, Cevdet, **Türk - İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983, s. 188, 189.

16 YAVUZ, 1983, s. 189.

17 YAVUZ, 1983, s. 189.

18 Yetkilendirme işlemi, yani temsil yetkisi verme işlemi de (tek taraflı) bir hukuki işlemidir.

Temsil olunanın irade sakatlığı sonucu temsilciyi yetkilendirmesi halinde, temsilci henüz üçüncü şahısla kendisine verilen yetkiye dayanarak bir hukuki işlem gerçekleştirmediyse, temsil olunan temsil yetkisini geri alabilir¹⁹. Buna imkân veren hüküm temsil yetkisinin temsil olunan tarafından her zaman geri alınabileceğini öngören TBK m. 42/1 hükmüdür.

A. Temsilci Üçüncü Kişiyle Hukuki İşlem Gerçekleştirmeden Önceki Durum

Temsil olunanın hata sonucu temsilciyi yetkilendirmesi halinde temsilci henüz işlem yapmadıysa, temsil olunan yetkiyi geri alabilir. Temsilcinin işlem yapmasından sonra ise, temsil olunan yetkiyi geri alamaz ancak hata sebebiyle temsil yetkisini iptal edebilir. Ancak bu durumda temsil olunanın sorumlu olma ihtimali her zaman mevcuttur²⁰.

B. Temsilci Üçüncü Kişiyle Hukuki İşlem Gerçekleştirdikten Sonraki Durum

Temsilci üçüncü kişiyle bir hukuki işlem gerçekleştirdiyse, kendisine irade sakatlığı sonucu yetki veren temsil olunan bu hukuki işlemle bağlı olacaktır; çünkü burada yetkisiz temsilden farklı bir durum mevcuttur²¹. Belirtmek gerekir ki burada temsil olunan yönünden direkt olarak yetkisiz temsile ilişkin hükümleri işletmek mümkün değildir²². Yetkisiz temsilde, temsilcinin yaptığı işlem, TBK m. 46 uyarınca icazet verilmedikçe geçersiz iken²³, irade sakatlığı sonucu yetkilendirilen temsilcinin işlemi, TBK m. 39 uyarınca yasal süresi içinde iptal edilmediği takdirde geçerliliğini koruyacaktır. Bu noktayı zamansal açıdan ikiye ayırarak incelemekte yarar görüyoruz:

İlk olarak yetkilendirmedeki irade sakatlığı sebebiyle hukuki işlemin iptali imkânının olduğu mevcut 1 yıllık yasal süre içinde, yetkisiz temsil hükümlerinin direkt olarak uygulanması mümkün olmaz²⁴. Çünkü yetkilendirme sakat iradeyle de olsa yapılmıştır. Öncelikle, bu durumda adeta ayakbağı olarak nitelendirilebilecek yetkilendirme işleminin hukuki anlamda kurtulmak gerekecektir. Yani, sakat iradeye dayalı yetkilendirme sonucu temsilci üçüncü kişilerle hukuki işlem yaptıysa, öncelikle temsil yetkisinin verilmesi işleminin TBK m. 39 uyarınca geçmişe etkili olarak iptali gerekir. İşte bu işlemin geçmişe etkili olarak iptalinden sonra, temsilcinin üçüncü kişilerle yaptığı ve tarafının temsil olunanın olduğu işlem için yetkisiz temsil hükümleri uygulanarak temsil olunan işlemle bağlı olmaktan kurtulabilir²⁵.

19 AKYOL, (Temsil) 2007, s. 219; Cihan, s. 47.

20 AKYOL, (Temsil) 2007, s. 219; LARENZ/WOLF 1997, prg. 48 N. 9.

21 Bu yönde bir karar: **Y.H.G.K. T: 15.11.2006 E. 2006/11-725, K. 712** (www.kazanci.com); *1163 sayılı kooperatifler Kanunu'nun 42.maddesi gereğince genel kurul kararı ile yönetim kurulu üyeleri seçilebilirler. Seçime ilişkin genel kurul kararı yeterli toplantı ve karar nisabı olmaksızın alınmış ise bu karar geçersiz ve yok hükmündedir. Böyle bir genel kurul kararı ile seçilen yöneticilerin kooperatifi temsil ve ilzami da söz konusu olmaz. Bu durumda yetkisiz kişilerin yaptığı işlemler kooperatif açısından işlemde irade sakatlığı sonucunu doğurur.* (Erişim Tarihi: 14.11.2016)

22 CİHAN, 2011, s. 46.

23 KUTLU SUNGURBEY, Ayfer, **Yetkisiz Temsil**, Yasa Yayınları, İstanbul, 1988, s. 37 vd.

24 CİHAN, 2011, s. 46.

25 CİHAN, 2011, s. 46.

İkinci olarak ise, yetkilendirmenin sakat iradeyle yapılmasının iptaline imkân tanıyan 1 yıllık yasal sürenin geçmesi halinde, işlem artık iptal edilemeyecektir. Bunun anlamı da temsil olunanın, temsilcinin gerçekleştirdiği işlemle artık bağlı olacağıdır. Çünkü yukarıdaki paragrafta belirttiğimiz üzere, yetkisiz temsil hükümlerinin uygulanabilmesinin ön şartı yetkilendirme işleminin irade sakatlığı sebebiyle geçmişe etkili iptalidir. Ancak bu iptal beyanının yasal süresi geçtiğinden, temsil yetkisinin iptali de artık mümkün değildir. Bundan dolayı da yetkisiz temsil hükümleri uygulanamayacaktır.

Dolaylı temsil bakımından ise, dolaylı temsil olunanın iradesinin sakatlanması halinde, dolaylı temsilcinin üçüncü kişiyle gerçekleştirdiği işlem geçerlidir. Çünkü dolaylı temsil durumunda, üçüncü kişiyle yapılan hukuki işlemin tarafı dolaylı temsilcidir ve dolaylı temsilcinin iradesi sakatlanmamıştır. Sakatlanan irade temsil olunana aittir. Bundan dolayı dolaylı temsilcinin üçüncü kişiyle gerçekleştirdiği ve dolaylı temsilcinin tarafı olduğu hukuki işlem geçerlidir. Dolaylı temsilcinin üçüncü kişiden elde ettiği hak ve alacakları dolaylı temsil olunana devretmesini zorunlu kılan ve temsil ilişkisinden bağımsız bir temel sözleşme ilişkisi (vekâlet, şirket, hizmet vb.) daima mevcut olacağından, dolaylı temsilci son tahlilde tüm bu değerleri dolaylı temsil olunana devretmek zorunda kalacaktır. Ancak dolaylı temsil olunanın irade sakatlığı sonucu dolaylı temsil olunan bu değerleri almak istemeyecektir. Çünkü bu değerlerin karşılığında temel ilişkinin türüne göre kendisi de muhtemelen bir karşı edimi dolaylı temsilciye devretmek zorunda kalacaktır. Ancak bu durum dolaylı temsil olunan ile dolaylı temsilcinin iç ilişkileridir ve üçüncü kişiyi hiçbir şekilde etkilemez. Çünkü üçüncü kişinin muhatabı dolaylı temsilcidir ve ikisi arasındaki hukuki işlem geçerlidir.

V. Diğer Tarafın İrade Sakatlığı Sebebiyle Temsilciyle İşlem Yapması

A. Temsilcinin Hilesi Sebebiyle Diğer Tarafın İşlem Yapması

Temsilcinin üçüncü kişinin iradesini hile (aldatma) yoluyla sakatlaması halinde, temsilcinin hilesinin taraf hilesi mi üçüncü kişinin hilesi mi sayılacağını belirlemek gerekir. Çünkü bu belirlemeye göre sözleşmenin akıbeti değişecektir. Gerçekten TBK m. 36 uyarınca taraf hilesi söz konusuysa hileye maruz kalan taraf sözleşmeyle bağlı değilken, üçüncü kişinin hilesi söz konusu olduğunda, diğer tarafın da hileyi bilmesi ya da bilebilecek durumda olması halinde hileye maruz kalan taraf sözleşmeyle bağlı değildir. İşte bu yüzden temsilcinin hilesinin hukuki nitelendirmesi önemlidir. Bu nitelendirmeyi doğru yapmak için önce “üçüncü kişi” kavramının ne anlama geldiğinin belirlemek gerekir. Yaygın kaniya göre diğer taraf ile beraber ya da onun ad ve hesabına veya başka herhangi şekilde sözleşmenin kurulmasına katılmamış herkes üçüncü kişi niteliğindedir²⁶. Tanım uyarınca temsilci üçüncü kişi değildir. Bundan dolayı da, temsilcinin hilesi üçüncü kişinin hilesi sayılmayacağına göre, temsilcinin hilesi taraf hilesi sayılacaktır²⁷.

26 FEYZİOĞLU, Feyzi Necmeddin, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, 2. Bası**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1980, s. 123, KURŞAT 2003, s. 44.

27 ESENER, 1961 s. 147; KURŞAT 2003, s. 39.

Dolaylı temsilcinin hilesi söz konusu olunca; sözleşmenin taraflarının dolaylı temsilciyle üçüncü kişinin olması, dolaylı temsil olunanın sözleşmeye taraf olmaması sebebiyle hileye maruz kalan taraf, taraf hilesi hükümlerine dayanarak, dolaylı temsilciye yönelteceği iptal beyanıyla sözleşmeyi iptal edebilir²⁸. Dolaylı temsilci dolaylı temsil olunana aralarındaki temel ilişki sebebiyle, sözleşmeden doğan hak ve menfaatleri devretmesiyle, temsil olunan temsilcinin hukuki konumuna sahip olur²⁹. Başka bir deyişle bu şekildeki bir "sözleşmenin devriyle" dolaylı temsil olunan, dolaylı sözleşmenin temsilci yerine geçer³⁰.

B. Temsilcinin İkrahi Sebebiyle Diğer Tarafın İşlem Yapması

İkrah da (korkutma) hile gibi gerek sözleşmenin tarafı gerekse de üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilebilir. Temsilcinin ikrahi durumunda ise, bunun tarafın ikrahi mi yoksa üçüncü kişinin ikrahi mi olduğu tıpkı hiledeki gibi sonuçları yönünden önem taşır.

Temsilcinin hilesi başlığında açıkladığımız tanım gereğince üçüncü kişi kavramı, bir sözleşmenin yapılmasına diğer tarafla beraber katılmamış veya onun adına ve hesabına sözleşmeyi kurmamış ya da başka herhangi bir şekilde sözleşmenin kurulmasına katılmamış herkes üçüncü kişidir. Dolayısıyla yine temsilcinin ikrahi durumunda da, bu sözleşmenin diğer tarafının ikrahi kabul edilecektir. Bunun sonucunda ikraha maruz kalan taraf, sözleşmeyi iptal hakkını, sözleşmenin diğer tarafına yönelteceği bir irade beyanıyla kullanır³¹. Temsilcinin ikrahi taraf ikrahi sayıldığından ikraha maruz kalan taraf temsilciden culpa in contrahendo sebebiyle tazminat talep edebilir³². Sözleşmeye ikraha maruz kalanın icazet vermesi, TBK m. 39/2 tazminat hakkını ortadan kaldırmaz.

C. Diğer Tarafın Hata Sebebiyle Temsilciyle İşlem Yapması

Böyle bir durumda, sözleşmenin tarafı temsil olunandır. Bundan dolayı iptal beyanı temsil olunana yapılır. Dolaylı temsil durumunda ise, sözleşmenin tarafı temsilci olduğundan iptal beyanı dolaylı temsilciye yapılır. Eğer dolaylı temsilci sözleşmeden doğan hak ve alacakları dolaylı temsil olunana temel ilişki sebebiyle devretmişse, bu işlem bir sözleşme devri olup, temsil olunan dolaylı temsilcinin hukuki konumuna geçtiğinden, artık iptal beyanı dolaylı temsil olunana yapılır. Bunun dışında, diğer tarafın hatası sebebiyle temsilciyle işlem yapmasında, temsilci yönünden bir özellik yoktur.

Sonuç

- Bilgide temsil ise, temsil hükümlerinin "irade beyanları" dışında da uygulanabilmesine imkân tanımaktadır.
- Temsilci üçüncü kişiye yönelttiği irade kime ait ise, o kişinin iradesinin esas alınması gereği, hukuki bir mantığın tezahürüdür.

28 KURŞAT, **2003**, s. 41.

29 YAVUZ, **1983**, s. 258.

30 YAVUZ, **1983**, s. 258.

31 OĞUZMAN/ÖZ, **2016** s. 101.

32 OĞUZMAN/ÖZ, **2016**, s. 99.

- Temsil olunan temsilciye verdiği yetkiyle adeta bazı risklerin kendisine ait olduğu konusunda gerek üçüncü kişi gerekse de temsilciye deyim yerindeyse “açık çek” vermiştir.
- Bilgide temsil” dediğimiz olgu, iyi niyet, irade beyanlarının yorumlanması, irade sakatlıkları, gabin, ayıba karşı tekeffül konularında temsilcinin bildiği veya bilmesi gereken konuları, temsil olunanın da bildiği veya bilmesi gerektiği faraziyesini ön-görmektedir.
- Konumuz irade sakatlıkları olduğuna göre, kişinin üçüncü kişiyle bizzat kendisinin yaptığı işlemi irade sakatlığına dayanarak iptal edebilmesi imkânı varken, temsilci aracılığıyla yapılan işlemlerde temsilcinin iradesinin sakatlanması halinde, işlemin tarafı olan temsil olunan “bilgide temsil” sebebiyle işlemi irade sakatlığına dayanarak iptal etme olanağından yoksundur. Çünkü temsilcinin bildiği ya da bilmesi gereken olgular, bilgide temsil yoluyla temsil olunana isnat edilmiştir. Görüldüğü üzere, temsilci aracılığıyla işlem yapmak, bazı zorlukların önüne geçtiği gibi, hiç akla gelmeyen, hesapta olmayan zorlukları da beraberinde getirebilir.
- Temsilci üçüncü kişiyle bir hukuki işlem gerçekleştirdiyse, kendisine irade sakatlığı sonucu yetki veren temsil olunan bu hukuki işlemle bağlı olacaktır. Belirtmek gerekir ki burada temsil olunan yönünden direkt olarak yetkisiz temsile ilişkin hükümleri işletmek mümkün değildir. Çünkü burada yetkisiz temsilden farklı bir durum mevcuttur. Yetkisiz temsilde, temsilcinin yaptığı işlem, TBK m. 46 uyarınca icazet verilmedikçe geçersiz iken, irade sakatlığı sonucu yetkilendirilen temsilcinin işlemi, TBK m. 39 uyarınca yasal süresi içinde iptal edilmediği takdirde geçerliliğini koruyacaktır.
- Yetkilendirmedeki irade sakatlığı sebebiyle hukuki işlemin iptali imkânının olduğu mevcut 1 yıllık yasal süre içinde, yetkisiz temsil hükümlerinin direkt olarak uygulanması mümkün olmaz. Çünkü yetkilendirme sakat iradeyle de olsa yapılmıştır. Öncelikle, bu durumda adeta ayakbağı olarak nitelendirilebilecek yetkilendirme işleminden hukuki anlamda kurtulmak gerekecektir. Yani, sakat iradeye dayalı yetkilendirme sonucu temsilci üçüncü kişilerle hukuki işlem yaptıysa, öncelikle temsil yetkisinin verilmesi işleminin TBK m. 39 uyarınca geçmişe etkili olarak iptali gerekir. İşte bu işlemin geçmişe etkili olarak iptalinden sonra, temsilcinin üçüncü kişilerle yaptığı ve tarafının temsil olunanın olduğu işlem için yetkisiz temsil hükümleri uygulanarak temsil olunan işlemle bağlı olmaktan kurtulabilir.
- Yetkilendirmenin sakat iradeyle yapılmasının iptaline imkân tanıyan 1 yıllık yasal sürenin geçmesi halinde, işlem artık iptal edilemeyecektir. Bunun anlamı da temsil olunanın, temsilcinin gerçekleştirdiği işlemle artık bağlı olacağıdır. Çünkü yukarıdaki paragrafta belirttiğimiz üzere, yetkisiz temsil hükümlerinin uygulanabilmesinin ön şartı yetkilendirme işleminin irade sakatlığı sebebiyle geçmişe etkili iptalidir. Ancak bu iptal beyanının yasal süresi geçtiğinden, temsil yetkisinin iptali de artık mümkün değildir. Bundan dolayı da yetkisiz temsil hükümleri uygulanamayacaktır.
- Dolaylı temsil bakımından ise, dolaylı temsil olunanın iradesinin sakatlanması halin-

de, dolaylı temsilcinin üçüncü kişiyle gerçekleştirdiği işlem geçerlidir. Çünkü dolaylı temsil durumunda, üçüncü kişiyle yapılan hukuki işlemin tarafı dolaylı temsilcidir ve dolaylı temsilcinin iradesi sakatlanmamıştır. Sakatlanan irade temsil olunana aittir. Bundan dolayı dolaylı temsilcinin üçüncü kişiyle gerçekleştirdiği ve dolaylı temsilcinin tarafı olduğu hukuki işlem geçerlidir. Dolaylı temsilcinin üçüncü kişiden elde ettiği hak ve alacakları dolaylı temsil olunana devretmesini zorunlu kılan ve temsil ilişkisinden bağımsız bir temel sözleşme ilişkisi (vekâlet, şirket, hizmet vb.) daima mevcut olacağından, dolaylı temsilci son tahlilde tüm bu değerleri dolaylı temsil olunana devretmek zorunda kalacaktır. Ancak dolaylı temsil olunanın irade sakatlığı sonucu dolaylı temsil olunan bu değerleri almak istemeyecektir. Çünkü bu değerlerin karşılığında temel ilişkinin türüne göre kendisi de muhtemelen bir karşı edimi dolaylı temsilciye devretmek zorunda kalacaktır. Ancak bu durum dolaylı temsil olunan ile dolaylı temsilcinin iç ilişkileridir ve üçüncü kişiyi hiçbir şekilde etkilemez. Çünkü üçüncü kişinin muhatabı dolaylı temsilcidir ve ikisi arasındaki hukuki işlem geçerlidir.

- Temsilcinin üçüncü kişinin iradesini hile (aldatma) yoluyla sakatlaması halinde, temsilcinin hilesinin taraf hilesi mi üçüncü kişinin hilesi mi sayılacağını belirlemek gerekir. Çünkü bu belirlemeye göre sözleşmenin akıbeti değişecektir. Gerçekten TBK m. 36 uyarınca taraf hilesi söz konusuysa hileye maruz kalan taraf sözleşmeyle bağlı değilken, üçüncü kişinin hilesi söz konusu olduğunda, diğer tarafın da hileyi bilmesi ya da bilebilecek durumda olması halinde hileye maruz kalan taraf sözleşmeyle bağlı değildir. İşte bu yüzden temsilcinin hilesinin hukuki nitelendirmesi önemlidir. Bu nitelendirmeyi doğru yapmak için önce “üçüncü kişi” kavramının ne anlama geldiğinin belirlemek gerekir.

KAYNAKÇA

- AKYOL, Şener**, Türk Medeni Hukukunda Temsil, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009. (Akyol, **Temsil**)
- AKYOL, Şener**, Temsilci Olmayan Aracının Faaliyeti Vedat Kitapçılık, Temsil Teorisinde Ulak (Nuntius) (Akyol **Ulak**)
- CİHAN, Hulki**, Temsil Yetkisinin Verilmesi Ve Kapsamının Belirlenmesi, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.
- ESENER, Turhan**, Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk-İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salahiyete Müstenit Temsil, Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961.
- İNCEOĞLU, M. Murat, Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2009.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip (HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir)** Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Birinci Cilt, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- KURŞAT, Zekeriya**, Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2003.
- KUTLU SUNGURBEY, Ayfer**, Yetkisiz Temsil, Özellikle Culpa in Contrahendo ve Olumsuz Zarar, Yasa Yayınları, İstanbul, 1988.
- LARENZ, Kar/Wolf, Manfred**, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 8. Auflage, München, 1997.
- MEDICUS, Dieter**, Allgemeiner Teil des BGB, 1. Auflage, München, 2003.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turгут**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016.
- TERCIER, Pierre/PICHONNAZ, Pascal /DEVELİOĞLU, H. Murat**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2016.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Servet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla**, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, Yedinci Baskı, İstanbul, 1993
- YAVUZ, Cevdet**, Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1983.

